Актуальні питання навчання предмета «Захист України» в закладах загальної середньої освіти в 2021-2022 навчальному році»

(*методичні рекомендації*)

Предмет «Захист України», який сприяє досягненню мети загальної середньої освіти, введено до інваріантної складової базового плану в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [1], затвердженому постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» від 23.11.2011 № 1392 [11].

Вимоги Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [1], стан фактичної війни на сході України вимагають нових підходів щодо формування готовності старшокласників до військової служби в Збройних Силах України, Міністерстві внутрішніх справ, Національній гвардії України та інших військових формуваннях.

У 2021-2022 навчальному році актуальними освітніми завданнями у реалізації змісту навчального предмета «Захист України» є:

− ознайомлення учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту України, цивільного захисту населення та особистої безпеки людини;

− усвідомлення учнівською молоддю свого обов’язку щодо захисту України в разі виникнення загрози незалежності та територіальній цілісності держави;

− набуття знань про функції Збройних Сил України та інших військових формувань, їхні характерні особливості;

− засвоєння основ захисту України, цивільного захисту населення, домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки учнівської молоді до захисту України;

− підготовка учнів до захисту України, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством, до захисту життя і здоров’я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу [6].

Вивчення предмета «Захист України» спрямоване на формування в учнівської молоді:

− життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій;

− системного уявлення про військово-патріотичне виховання як складову частину національно-патріотичного виховання [6].

Національно-патріотичне виховання – один із головних векторів діяльності всього українського суспільства [3].

Стратегічні підходи до національно-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти визначено Указом Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» від 18.05.2019 № 286/219 [14], постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» від 09.10.2020 № 932 [13].

Державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року затверджено постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 30.06.2021 № 673 [12].

Метою програми є удосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності. Одним із чотирьох пріоритетних завдань досягнення мети є: військово-патріотичне виховання – здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України, громадського сприяння безпеці та обороні України та підвищення престижу військової й спеціальної державної служби [12].

Нагадуємо, що в основу організації процесу навчання предмета «Захист України» покладено компетентнісний підхід, відповідно до якого результатом навчання предмета стануть сформовані в учнів ключові і предметні компетентності, які свідчать про готовність здобувачів закладів загальної середньої освіти, у разі необхідності, виконати свій конституційний обов’язок і стати на захист України.

Акцентуємо увагу, що у 2021-2022 році учні будуть вивчати предмет «Захист України» за удосконаленими навчальними програмами «Захист України. Рівень стандарту» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти та «Захист України. Профільний рівень» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 04.11.2020 № 1377 [8].

Звертаємо увагу, що навчальні програми приведено у відповідність до чинного законодавства про освіту та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 [11].

В удосконаленій навчальній програмі враховано основи діючого законодавства та Конституції України, зміни законодавства України щодо призову на строкову службу, територіальні реформи. Навчальні програми приведено у відповідність із сучасними процесами та змінами у Збройних Силах України, бойового досвіду Операції Об’єднаних сил. Зазначені навчальні програми погоджені Міністерством оборони України.

Навчальною програмою для 10 і 11 класів передбачено вивчення предмета «Захист України» за двома тематичними планами. Для юнаків – тематичний план № 1 і навчально-польові збори/заняття; дівчат – тематичний план № 2 і навчально-тренувальні заняття [6].

Радимо під час навчання предмета «Захист України», окрім загальних підходів та принципів (науковості, доступності, достовірності, наочності та ін.), потрібно враховувати те, що молода людина 16-17 років (допризовного віку) отримує перше системне враження про Збройні сили України (іншу збройні формування) і в цілому про сучасну проблематику Національної безпеки та оборони нашої держави. Тому, пропонуємо вчителям акцентувати увагу учнів саме на такій привабливості предмета, а не на заучуванні нормативно-правових актів, військових понять та визначень.

Суттєвою загальною рисою навчальних програм «Захист України. Рівень стандарту», «Захист України. Профільний рівень», що відповідає сучасним тенденціям в освіті, є надання вчителю значно більшої свободи в питаннях планування освітнього процесу та залежить від матеріально-технічної бази закладу освіти, професійної компетентності педагогів. Вибір форм, методів та засобів навчання, зокрема й підручників, розподіл кількості годин, що відводяться на вивчення розділів та окремих тем (це стосується як порядку вивчення тем, так розподілу часу на їх вивчення), учитель визначає самостійно [5].

Календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється вчителями у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя [5].

Під час організації дистанційного навчання необхідно керуватися Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України «Деякі питання організації дистанційного навчання» від 08.09.2020 № 1115 [7] та санітарним регламентом для закладів загальної середньої освіти, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров’я України «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти» від 25.09.2020 № 2205 [9].

Наголошуємо на необхідності обов’язкового проведення вчителями предмета «Захист України», перед початком занять, інструктажу, щодо дотримання учнями правил безпеки. Окрім того, акцентуємо увагу на суворому дотриманні правил безпеки під час проведення занять у кабінеті та на місцевості.

Звертаємо увагу щодо необхідності обов’язкового й неухильного дотримання вимог безпеки на всіх етапах проведення стрільб у стрілецькому тирі та на військовому стрільбищі:

- перед початком навчальних стрільб у стрілецькому тирі;
- під час проведення навчальних стрільб;
- після закінчення навчальних стрільб;
- у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Нагадуємо, що без дозволу вчителя предмета «Захист України» учні не повинні: заходити до приміщення тиру; брати до рук зброю; виносити боєприпаси та зброю з приміщення тиру; заряджати та розряджати зброю; проводити підготовку до стрільби (прицілюватися); проводити стрільбу.

Удосконалену навчальну програму з предмета «Захист України» структуровано за очікуваними результатами навчально-пізнавальної діяльності та змістом навчального матеріалу, необхідного для їх отримання. Програму представлено у вигляді таблиці, що складається з двох частин. У кожному розділі програми у лівій колонці таблиці розміщено очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів, які підлягають контролю й оцінюванню. У правій колонці таблиці, симетрично до очікуваних результатів

навчально-пізнавальної діяльності учнів, зазначено відповідний навчальний матеріал, який підлягає вивченню.

Рекомендуємо ознайомитися з навчальними програмами «Захист України. Рівень стандарту» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти та «Захист України. Профільний рівень» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 04.11.2020 № 1377 [6].

Звертаємо увагу, що з текстами навчальних програм [6] можна ознайомитися на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України за адресою: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/2020/11/Zakhyst%20Ukrayiny%2010-1%20klas%20Standart.pdf.

Перелік підручників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі з предмета «Захист України», «Захист України. Основи медичних знань» у закладах загальної середньої освіти з навчанням українською мовою, наведено на сайті Міністерства освіти і науки України за посиланням https://goo.gl/93BNko [10].

За програмами укладено підручники, електронні версії яких можна завантажити за електронною адресою: https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/ [2].

Радимо для військово-патріотичного виховання учнів та підвищення рівня навчання предмета «Захист України» використовувати журнал «Оборонний вісник», який видається Центром військової політики та політики безпеки та рекомендований Міністерством освіти і науки України до використання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти листом «Щодо листа Центру воєнної політики та політики безпеки» від 21.05.2021 № 5/1240-21 [4].

Використані та рекомендовані джерела:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/ 1392-2011-%D0%BF#Text.
2. Електронні версії підручників навчального предмета «Захист України» : вебсайт. URL: https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/
3. Лист Міністерства освіти і науки «Деякі питання організації виховного процесу у 2021/2022 н. р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок» від 16.07.2021 № 1/9-362 URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83135/
4. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо листа Центру воєнної політики та політики безпеки» від 21.05.2021 № 37/2021.
5. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році» від 11.08.2020 № 1/9-430. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5f4/cae/d10/5f4caed10f675968632995.pdf
6. Навчальна програма «Захист України» рівень стандарту» для

10-11 класів закладів загальної середньої освіти затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 04.11.2020 № 1377. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/2020/11/Zakhyst%20Ukrayiny%2010-11%20klas%20Standart.pdf.

7. Наказ Міністерства освіти і науки України «Деякі питання організації дистанційного навчання» від 08.09.2020 № 1115. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE35224.html
8. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до Переліку нових навчальних програм для учнів 10-11 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 № 1407» від 04.11.2020 № 1377. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1377729-20#Text.
9. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти» від 25.09.2020 № 2205. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text
10. Перелік підручників для використання в освітньому процесі з предмета «Захист Україна» у закладах загальної середньої освіти з навчанням українською мовою : вебсайт. URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/16NyRYEKgeQ4T5BE68La-s2gn0q2MPyIWSWx-Vdw-zmA/edit?ts=5a364195#gid=337295027
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» від 23.11.2011 № 1392. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/ 1392-2011-%D0%BF#Text
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 № 673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#Text
13 Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» від 09.10.2020 № 932 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text
14. Стратегія національно-патріотичного виховання, затверджено Указом Президента України від 18.05.2019 № 286/2019 веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025

Методист з національно-патріотичної
роботи та «Захисту України»
навчально-методичного відділу
координації освітньої діяльності та
професійного розвитку СОІППО Н.М. Сукачова

.